

מאמר דעה

הגיע הזמן לנסח כללי עיתונות הוגנת

02 בדצמבר 2019 | מאת: ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר

חופש העיתונות בישראל ספג פגיעה חמורה בעקבות כתבי האישום בתיקי 2000 ו-4000 - גם בשל הניסיון להשתמש במערכת העיתונאית כדי להשיג הטבות כלכליות, רגולטוריות ועסקיות עבור מוציאים לאור ובעלים, וגם בשל הפגיעה ביחסי מקורות פוליטיים ועיתונאים בישראל

Flash 90

מערכת היחסים שבין עיתונאים והמקורות שלהם היא ליבת העבודה העיתונאית. עיתונאים, כשליחי הציבור, אמורים להביא מידע, לפעמים חסוי, לפעמים רגיש, לפעמים ידוע אך למתי מעט. זאת, כדי לאפשר לאור השמש לחדור למקומות שהוא מתקשה להגיע אליהם, לבער שחיתות, להביע ביקורת ולנהל דיון ציבורי בסוגיות חשובות. לכן, מערכות היחסים שבין עיתונאים למקורות פוליטיים הן מערכות חשובות, בסיסיות ונדרשות לגילוי האמת ולהבאתה בפני כלל הציבור.

בבסיס מערכות יחסים כאלה יש, באופן הכרחי, יחסי קח ותן. אלה יכולים להיות יחסי אמון שנבנים לאורך שנים, שלפיהם עיתונאים שומעים דברים אבל מבטיחים לא לספר אותם יחסים שבהם עיתונאים מתחייבים לא לגלות את זהות המקור בכל מחיר; וגם יחסים שבהם עיתונאים מוכנים לתת בתמורה הטבות בסיקור. הטבות יכולות להיות תמונה מוצלחת, מסגור אוהד, סיקור של סיפור נוסף שלא באמת מעניין את הציבור. לפעמים אפילו מדובר בכסף, כשהסיפור חשוב מאד, כמו בדוגמה המפורסמת על סרטון הווידאו שבו תועד רצח רבין שנרכש בכסף ממי שצילם אותו.

אבל, הנקודה החשובה היא המניע. כאשר עיתונאי מוכן להעניק הטבות באופן מתקבל על הדעת ובתמורה למידע שיתרום לשליחות המקצועית שלו, לזכות הציבור לדעת, ליכולת לשמש שומר סף – הוא פועל בדיוק כפי שאנחנו מצפים ממנו. כאשר הוא מנצל לרעה את כוחו לסקר או להימנע מסיקור על מנת להשיג לעצמו הטבות כאלה ואחרות, הוא עובר על כללי האתיקה העיתונאית. זאת

הסיבה שבגללה הן האתיקה המקצועית והן בתי המשפט מגנים על חיסיון יחסי עיתונאי ומקור כעיקרון חשוב, אבל מאידך קובעים שעיתונאי שעושה שימוש במעמדו כדי להשיג לעצמו טובות הנאה עובר עבירה אתית.

כתב האישום נגד רה"מ נתניהו יחד עם נוני מוזס ושאול אלוביץ, על אף הטענות של הנאשמים, לא משקף יחסים מקובלים בין מערכת עיתונאית למקורות פוליטיים. הוא משקף ניסיון להשתמש במערכת העיתונאית כדי להשיג הטבות כלכליות, רגולטוריות ועסקיות עבור מוציאים לאור ובעלים. בינו לבין השגת האמת או מימוש השליחות העיתונאית אין ולא כלום. המתת, בשני התיקים - 2000 ו-4000, איננה קידום העיתונות אלא דמי חסות מסחריים.

לכן גם חשוב שמוזס ואלוביץ הואשמו בעבירות חמורות. זאת, משום שהם פגעו פעמיים בחופש העיתונות בישראל.

ראשית, תמורת הטבות כלכליות הם הסכימו לפגוע בעצמאות המערכתית של העורכים והעיתונאים שבארגונים שלהם, ואפילו למנות באופן מלאכותי עיתונאים מטעמו של ראש הממשלה. חלק מזה בדינימיקה שמזכירה ממש דמי חסות. הם יצרו "צנזורה פנימית" בתוך המערכות וחייבו עיתונאים להחליט האם לפתוח מולם חזית אתית במחיר החשש לאבד את העבודה או להוריד את הראש ולחשוב על המשפחה והמשכנתה.

אבל שנית, כתב האישום יוצר פוטנציאל לפגיעה קשה ביחסי מקורות ועיתונאים בישראל. החרדה שורה בכל: האם שיחה בין עיתונאי ופוליטיקאי שבה יש את אותם יחסי קח-תן הופכת להיות אסורה? פלילית? איזה אפקט מצנן יש לאווירה כזאת על היכולת לממש עיתונות חוקרת?

במנותק מן ההליך הפלילי עצמו, אנחנו כחברה נצטרך לדרוש חוזה חדש מול העיתונות בישראל. בחוזה הזה יהיה צורך בהטמעה עמוקה של התפיסה שמי שמנצל את כלי התקשורת שלו כדי לייצר עבור עצמו כוח פוליטי וכלכלי, ולא כדי לשרת את הציבור ואת ההליך הדמוקרטי - הוא מושחת. סעיף 23(ב) לתקנון האתיקה המקצועית של העיתונות בישראל קובע כי "מו"ל של עיתון ובעליו יבטיחו את קיום התנאים המאפשרים לכל עבודה עיתונאית הנעשית בעיתון להתבצע על פי העקרונות של האתיקה המקצועית של העיתונות". בחוזה החדש שיחתם, הסעיף הזה יצטרך להיות הסעיף הראשון.

פורסם לראשונה בדה מרקר.

תגיות:

רפורמות במדיה, אתיקה, תקשורת, התוכנית לדמוקרטיה בעידן המידע, המרכז לערכים ולמוסדות דמוקרטיים

לכל הנושאים